

індивідуальні особливості дітей та створювати позитивне емоційне середовище для навчання. Завдяки ігровій діяльності діти не лише покращують мовлення, а й розвивають впевненість у спілкуванні, соціальні навички та здатність до співпраці, що сприяє успішній адаптації в шкільному середовищі та подальшому всебічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Використання дидактичних ігор у роботі з дітьми з загальним недорозвиненням мовлення: методичні рекомендації / Укл. Беспалько Г.М., Смірнова Л.М., Турос Г.А. Чернівці: [б.в.], 2025. 98 с.
2. Колеснік К., Іщенко Л., Карук І. Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами гейміфікації. *Науковий журнал «Інновації в дошкільній і початковій освіті»*. Вінницький держ. пед. ун-т. № 2, 2024. С. 36-46.
3. Колеснік К., Похила С., Карук І., Комарівська Н. Гра як засіб гармонійного розвитку дитини старшого дошкільного й молодшого шкільного віку. *Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання*. Вінниця. 2025. Вип. 5. Том 1. С. 145-150.
4. Любчак Л. В., Колеснік К. А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
5. Kolesnik K., Komarivska N. Children's speech development in the process of collective creative activity. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices: Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference (March 31 – April 1, 2022)* / Gen. Edit. Olha Prokopenko, Aleksander Sapiński, Tallinn: Teadmus OÜ, 2022, P. 136-139.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Федоренко Дар'я, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

*Науковий керівник: Колосова О., кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

У сучасному світі, що характеризується високою динамічністю соціальних процесів, цифровізацією та зростанням міжособистісних взаємодій, розвиток емоційного інтелекту набуває особливої значущості. Здатність усвідомлювати, розпізнавати та регулювати власні емоції, а також розуміти емоційні стани інших людей, є важливою передумовою ефективної комунікації, соціальної адаптації та психологічного благополуччя особистості. Сформований емоційний інтелект сприяє розвитку емпатії, відповідального прийняття рішень, стресостійкості та конструктивної взаємодії в професійному й особистісному середовищі, що визначає його провідну роль у підготовці людини до життя та діяльності в умовах сучасного суспільства.

Наслідком дефіциту розвитку емоційного інтелекту особистості стає формування так званої «емоційної глухоти» – стану, що характеризується нездатністю дитини до емпатії та ігноруванням емоційних станів оточуючих. У закладах дошкільної освіти це проявляється через зростання індіферентності дітей до проявів агресії чи приниження, що в довгостроковій перспективі загрожує деструктивними змінами в суспільній структурі. [2]

Особливої гостроти проблема набуває в контексті воєнних дій на території України. Для дошкільників, чия психіка є надзвичайно вразливою, війна стала чинником перманентної травматизації. У цих умовах емоційний інтелект трансформується з додаткової навички у життєво необхідний ресурс резильєнтності. Саме здатність розпізнавати, вербалізувати та регулювати власні страхи й тривоги дозволяє дитині адаптуватися до кризових умов і запобігає розвитку глибоких психологічних травм. Це корелюється з положеннями Базового компонента дошкільної освіти, який визначає зміцнення емоційного благополуччя та формування емоційно-моральної чуйності як пріоритетні завдання Державного стандарту [2]. Отже, науковий пошук ефективних шляхів

розвитку емоційного інтелекту у старших дошкільників є стратегічно важливим для збереження ментального здоров'я майбутнього покоління.

Розгляд особливостей розвитку емоційного інтелекту потребує передусім уточнення понятійно-категоріального апарату. У сучасній психологічній науці емоційний інтелект трактується як когнітивно-емоційне утворення, що забезпечує здатність особистості усвідомлювати власні почуття, ідентифікувати їх та ефективно керувати ними у процесі міжособистісної взаємодії. Як зазначає В. Купчишина, цей феномен не є лінійним, а включає як позитивні, так і негативні аспекти соціальної комунікації, виступаючи важливим чинником психологічної стійкості [3]. На основі аналізу теоретичних підходів доцільно виокремити ключові різновиди емоційного інтелекту, що мають безпосередній вплив на становлення дитини:

1. Внутрішньоособистісний емоційний інтелект (спрямований на самосприйняття, здатність розпізнавати власні емоційні стани та розуміти причини їх виникнення).

2. Міжособистісний емоційний інтелект (фокусується на соціальній чутливості, здатності до емпатії та вмінні вибудовувати конструктивні взаємини з оточуючими) [3, с. 71].

Для старшого дошкільника ці різновиди перебувають у стані активного формування, створюючи цілісну структуру емоційної компетентності. Спираючись на дослідження В. Купчишиної, можна виділити такі структурні компоненти емоційного інтелекту, що підлягають розвитку в цей період: *самосвідомість* (усвідомлення своїх почуттів у момент їх виникнення); *саморегуляція* (здатність контролювати деструктивні імпульси та справлятися з тривогою); *мотивація* (використання емоцій для досягнення поставлених цілей); *соціальні навички* (майстерність у спілкуванні та керуванні емоціями інших людей) [3, с. 71].

Таке багатогранне розуміння структури емоційного інтелекту дозволяє стверджувати, що його розвиток у 5-6 років не обмежується лише знаннями про

назви емоцій («радість», «сум»), а охоплює глибинні механізми адаптації дитини до соціальної реальності [3].

Аналіз наукових джерел також дозволяє стверджувати, що емоційний інтелект не є статичним утворенням, а зазнає суттєвих трансформацій протягом усього дошкільного дитинства [4].

Як зазначають К. Борисенко та С. Бадер, саме в цей період дитина починає орієнтуватися у розмаїтті емоційних станів людей, що сприяє накопиченню фундаментального емоційного досвіду [1, с. 49]. Серед провідних психолого-педагогічних особливостей розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників слід виокремити такі аспекти: у дітей 5-6 років значно збільшується спектр емоцій, які вони здатні розпізнавати та ідентифікувати. Важливим новоутворенням стає здатність до вербалізації – вміння адекватно виразити свій внутрішній стан за допомогою мовлення. Це дозволяє дитині перейти від безпосереднього емоційного реагування до осмисленого вияву почуттів [1, с. 50]. Старший дошкільник поступово долає егоцентризм, набуваючи здатності сприймати ситуацію з позиції іншої людини. Це створює підґрунтя для розвитку емпатії та розуміння того, що оточуючі можуть мати власні, відмінні від дитячих, переживання та мотиви. У старших дошкільників активно починають формуватися елементи вольового контролю, внаслідок чого дитина вчиться стримувати імпульсивні прояви та підпорядковувати свої емоційні реакції правилам поведінки або вимогам соціального середовища [1, с. 50]. З'являється здатність дитини передбачати майбутній емоційний стан (як власний, так і оточуючих) як результат певної дії. Це інтелектуалізує емоційну сферу, перетворюючи емоцію з простого наслідку на регулятор діяльності.

Розвиток емоційного інтелекту у старших дошкільників має реалізовуватись з використанням різноманітних засобів, форм, методів і прийомів, які відповідають віковим особливостям дітей та забезпечують їх активну участь в освітньому процесі. Ефективними засобами є художня література, ілюстрації, дидактичні матеріали, картки емоцій, музика, театралізовані атрибути, які допомагають дітям розпізнавати та називати

емоційні стани. Серед форм роботи доцільно застосовувати ігрову діяльність, заняття з елементами тренінгу, сюжетно-рольові та театралізовані ігри, колективні обговорення ситуацій. Методи розвитку емоційного інтелекту включають бесіди, розігрування проблемних ситуацій, казкотерапію, ігрове моделювання, арттерапевтичні техніки, а також вправи на розвиток емпатії та саморегуляції. Зокрема, у процесі сюжетно-рольових ігор («У лікарні», «У сім'ї») діти вчаться розуміти емоції інших, у вправах з використанням «карток настрою» – усвідомлювати власні переживання, а під час малювання чи музично-рухових імпровізацій – виражати емоції в соціально прийнятний спосіб, що сприяє цілісному розвитку емоційної сфери дошкільників.

Отже, емоційний інтелект дітей старшого дошкільного віку є фундаментальним ресурсом соціальної адаптації та психологічної резильєнтності. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від доцільного добору педагогічного інструментарію, який відповідає віковим та індивідуальним особливостям дітей і забезпечує цілеспрямоване формування емоційної обізнаності, емпатії та навичок саморегуляції. Своєчасний розвиток емоційного інтелекту дозволяє дітям старшого дошкільного віку забезпечує її успішну інтеграцію у сучасний соціокультурний простір.

Список використаних джерел:

1. Борисенко К., Бадер С. Особливості розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1 (48). URL : <https://surl.li/tukuce> (дата звернення: 17. 12.2025)
2. Клевака Л.П. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. *Технології розвитку інтелекту*. 2022. Т. 6, №1 (31). URL : <https://surl.li/vwxdro> (дата звернення: 17.12.2025).
3. Купчишина В. Ч. Теоретичні аспекти дослідження емоційного інтелекту в дітей дошкільного віку. *Габітус*. 2024. Вип. 60. С. 69-75.
4. Смолік О. С. Емоційний інтелект і партнерська взаємодія у дошкільному навчальному закладі. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*.

Полтава. 2017. Вип. 1. С. 167-174. URL : <https://surl.li/tvxahv> (дата звернення: 17.12.2025).

5. Ткачук Н. П. Особливості розвитку і корекції емоційного розвитку та вольової саморегуляції дітей з інтелектуальною недостатністю. URL : <https://surl.li/njhhyx> (дата звернення: 17.12.2025).

РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Франчук Наталія, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

*Діброва Оксана, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

Молодший шкільний вік є сенситивним етапом розвитку спеціальних здібностей. Психологічні дослідження засвідчують, що дітям цього віку властиві конкретність мислення, яскраво виражена образність, емоційність у сприйнятті навколишньої дійсності та активне ставлення до неї.

Провідним компонентом структури літературних здібностей особистості виступає розвинена уява. Її ключова роль полягає в здатності передбачати результати діяльності ще до початку її здійснення, що забезпечує орієнтацію людини в процесі діяльності. Наукові праці Г. Костюка, О. Савченко, педагогічний досвід В. Сухомлинського та інших переконливо доводять, що цілеспрямоване стимулювання дитячої фантазії істотно активізує процеси художньої словотворчості.

Завдяки здатності до фантазування людина може вільно трансформувати уявлювані предмети й явища відповідно до власного задуму та потреб. «Допитлива дитина, – пише О. Савченко, – живе в ситуації постійного дефіциту інформації, однак у неї переважають позитивні емоції, радісний настрій. Багато